

Asanácia chovateľských priestorov – dôležitá súčasť úspešného chovu zvierat – 1. časť

Každý farmár a chovateľ zvierat bude určite súhlasiť s tým, že čistenie a dezinfekcia priestorov chovu sú nevyhnutné na udržanie pohody a zdravia vysokoúžitkových zvierat. Toto obzvlášť platí v prípade intenzívneho spôsobu chovu hospodárskych zvierat, kde vysoká koncentrácia a nadmerná produkcia uľahčujú infekčný tlak z prostredia na zvieratá. Dôsledkom zvýšeného infekčného tlaku bývajú napr. hnačky teliat a zvýšené úhyny, mastitídy, endometritídy atď.

Čistenie a dezinfekcia by mali byť automatickou súčasťou každého farmového biosecurity programu. Cieľom nie je úplne vysterilizovať prostredie, to je prakticky nemožné, ale znížiť množstvo patogénov v prostredí tak, aby nedochádzalo k prenosu infekčného ochorenia a tým pôsobil preventívne proti výskytu nákazy. Aby bolo čistenie a dezinfekcia maximálne účinné, je nutné dodržiavať postupnosť a dôslednosť v jednotlivých krokoch sanitácie, ako aj zohľadniť ďalšie dôležité faktory spojené s procesom udržiavania hygienického prostredia na farme. Žiaľ, mnoho chovateľov zvierat považuje kúpu pár fliaš nejakého dezinfekčného prípravku podľa výhodnej ceny alebo osobnej preferencie za najpodstatnejší krok v sanitácii priestorov. Omyl. Ak chcete vedieť viac a ak aj vás čaká veľké jarné upratovanie na vašej farme, čítajte ďalej.

Prečo je také ťažké zvoliť vhodný prostriedok?

Výber dezinfekčného prípravku je zložitý proces. Neexistuje jeden prípravok vhodný na každú situáciu a do všetkých priestorov. Pri výbere je potrebné zohľadniť riziko výskytu ochorení vašich zvierat a na vašej farme, typy povrchov určených na dezinfekciu, podmienky pri ktorých bude prípravok použitý, tréning a znalosť personálu a až tak je možné svedomito pristúpiť k výberu najvhodnejšieho chemického prípravku. Keby existovala len jedna dokonalá dezinfekčná látka, tak by mala:

- širokospektrálny účinok pôsobenia na všetky známe patogénne mikroorganizmy;
- rýchlo nastupujúci účinok a krátky čas pôsobenia;
- účinok aj v prítomnosti organickej hmoty a znečistenia;
- dobrú kompatibilitu s rôznymi typmi povrchov (napr. s kovmi, plastmi, betónom);
- nízku alebo žiadnu toxicitu pre používateľov a zvieratá;
- nízku alebo žiadnu toxicitu pre životné prostredie;
- praktický a ľahko splniteľný návod na použitie.

Ani jedna zo známych chemických zlúčenín používaných

v dezinfekčných prípravkoch nespĺňa tieto stanovené ideálne kritériá a tento problém sa rieši výhodnou kombináciou účinných látok v jednom prípravku, ktorý sa tak môže priblížiť k tomu jednému dokonalému dezinfekčnému prostriedku.

Ako vybrať vhodný prostriedok?

Jeden konkrétny dezinfekčný prípravok však nemôže pôsobiť na všetky rôzne zdroje baktérií a kontaminácie existujúce v každom chove zvierat. Výber najvhodnejšieho prípravku by mal nasledovať po zodpovedaní si týchto otázok:

- Proti ktorým baktériám a potenciálnym ochoreniam bojujem? Poznaj svojho nepriateľa pred samotnou bitkou! Napr. pri výskute kokcidiózy alebo kryptosporidií teliat vyberiem iný dezinfekčný prostriedok, ako používam napr. na dezinfekciu ležiskových boxov dojnic.
- Ktoré povrchy sú určené na dezinfekciu? Dezinfekčný prostriedok musí zodpovedať materiálu a množstvu zvyškového organického znečistenia na povrchu.
- Akým spôsobom a ako často budem dezinfikovať?

Ako správne dezinfikovať?

Ak chcete, aby bola dezinfekcia naozaj účinná, a teda dosiahla vami požadovaný efekt, zväzťe aj nasledujúce praktické kritériá:

1. **Dôkladne očistite povrchy.** Väčšina dezinfekčných prostriedkov účinkuje len na viditeľne čisté povrchy - organický materiál ako pôda, podstielka, rastlinný materiál, mlieko, krv, hnis a hnoj deaktivujú dezinfekčný účinok alebo chránia baktérie pred aktívnou účinnou látkou. Toto platí zvlášť pre chlórové dezinfekčné prípravky. Dôkladné mechanické vyčistenie povrchov je tým nutným minimálnym základom pred aplikáciou dezinfekčného prípravku.

2. **Použite prostriedok účinný proti daným patogénom.** Dezinfekčné prípravky sa líšia v účinku proti jednotlivým baktériám, vírusom a plesniam - väčšina bežne používaných látok neúčinkuje proti bakteriálnym spóram (pôvodca tetanu, botulizmu, antraxu, čiernej nohy, malígneho opuchu). Peroxy zlúčeniny a formaldehyd sú najúčinnější proti spóram, aj keď použitie formaldehydu limituje jeho karcinogénny účinok.

3. **Pri výbere zohľadnite aj ostatné podmienky prostredia.** Je dôležité vybrať dezinfekčný prostriedok účinný v daných podmienkach použitia - vždy skontrolujte tvrdosť a pH vody. Tvrdá voda znižuje dezinfekčný účinok niektorých prípravkov. Používajte roztok pri odporúčanej teplote použitia. Dodržujte dobu spotreby určenú na obale a dobu použitia po namiešaní dezinfekčnej zmesi, pretože niektoré dezinfekčné prostriedky účinkujú len obmedzený čas po zriedení. Ak nepripravíte čerstvý roztok pred každým použitím alebo pri viditeľnom znečistení roztoku organickou hmotou (napríklad v brode na čizmy), môžete s falošným pocitom bezpečnosti používať neúčinný prípravok. Je pravda, že zvýšená koncentrácia alebo kontaktný čas môžu zmierniť negatívny dopad týchto praktík,

ale spôsobujú iné problémy ako nepraktickosť použitia, zvýšené finančné náklady a riziko poleptania pre zvieratá a používateľov. Vždy používajte ochranné pracovné pomôcky podľa odporúčania výrobcu.

4. **Aj teplota roztoku je dôležitá, nezabudnite na ňu.** Účinnosť dezinfekčných roztokov sa dosiahne zvýšením teploty vody, ktorou sa riedia. Jódové prípravky sa zvyčajne riedia vodou teploty 35 °C, fenolové prípravky a organické amóniové zlúčeniny vodou teploty 50 °C až 60 °C, aldehydové, chlórové prípravky a peroxozlúčeniny sa riedia studenou alebo vlažnou vodou. Teplota okolitého prostredia a vody je dôležitý faktor účinnosti a výrobca dezinfekčného prípravku by mal odporučiť zvýšenie koncentrácie účinnej látky v chladnom počasí. Príkladom môžu byť glutaraldehydové roztoky, pri ktorých je potrebné dvojnásobne zvýšiť koncentráciu roztoku pri teplote prostredia pod 10 °C.

Existuje alternatíva v podobe suchých dezinfekčných prípravkov, ktoré sa používajú ako hygienické prísady do podstielok a na ošetrovanie povrchov ležiskových boxov. Na ich účinnosť nemá vonkajšia teplota vplyv a takisto sú odolnejšie voči organickému znečisteniu. Suché dezinfekčné prípravky musia byť dermatologicky testované, pretože pokožka zvierat s nimi prichádza do priameho kontaktu.

5. **Dodržujte dobu pôsobenia prípravku.** Dezinfekčné prípravky musia pôsobiť stanovený dostatočný čas, aby účinne eliminovali mikroorganizmy na ošetrovanom povrchu - samotný proces čistenia a dezinfekcie musí byť organizovaný tak, aby bol odporúčaný minimálny kontaktný čas dodržaný. Dodržujte pokyny výrobcu a nikdy nemiešajte rôzne dezinfekčné prípravky.

6. **Berte ohľad na bezpečnosť zvierat** - niektoré prípravky nesmú byť aplikované v prítomnosti zvierat. Väčšinu dezinfekčných prípravkov je potrebné dôkladne opláchnuť čistou vodou ak zvieratá prichádzajú do kontaktu s ošetreným povrchom.

7. **Zabráňte znečisteniu životného prostredia.** Dezinfekčné prípravky majú rôzny dopad na ekológiu a životné prostredie - je nutné riadiť sa pokynmi výrobcu pri používaní a odstraňovaní chemických látok tak, aby bolo riziko kontaminácie životného prostredia minimálne.

Záver

Viem, že problematika asanácie prostredia sa môže zdať zložitá. Pre úspešné zvládnutie chovu zvierat je však veľmi dôležitá a určite nepatrí len do priemyselných chovov, ako sú veľkochovy hydiny alebo ošipných, ale aj do chovu hovädzieho dobytku. Jarné obdobie priam ponúka šancu na dôkladné čistenie a dezinfekciu kritických priestorov, ktoré nebolo možné dobre vykonať počas chladných zimných mesiacov. V budúcom čísle Slovenského CHOVU sa budeme podrobnejšie venovať jednotlivým etapám asanácie a dezinfekčným prostriedkom.

MVDr. Miriam Gálisová

Odborný konzultant VVS SK, s. r. o.